

Овдій Сергій Михайлович,

учитель географії Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів №33 ім. В. Симоненка

Черкаської міської ради Черкаської області

Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» для закладів загальної середньої освіти
(автори: Запотоцький С. П., Карпюк Г. І., Гладковський Р. В. та ін.) 2022 р. За Державним
стандартом базової середньої освіти, 2020 р.

8 клас

Географія

ПРИРОДНІ КОМПЛЕКСИ (ЛАНДШАФТИ)

ГР 2. Опрацьовую та використовую інформацію

Варіант 1

Початковий та середній рівні

Завдання з вибором ОДНІЄЇ правильної відповіді.

1. Агентство екотуризму створило інфографіку для туристів, які хочуть відвідати різні природні зони України. Вони зібрали дані про найпопулярніші об'єкти в кожній зоні. На основі інфографіки визначте, у якій природній зоні загальна кількість відвідувачів трьох об'єктів є найбільшою.

**ТОП-3 туристичні об'єкти в
природних зонах України**

ЗОНА МІШАНИХ ЛІСІВ (ПОЛІССЯ)

Шацькі озера - 250 тис.
відвідувачів/рік

Поліський заповідник - 45 тис.
відвідувачів/рік

Чорнобильська зона відчуження -
124 тис. відвідувачів/рік

СТЕПОВА ЗОНА

Асканія-Нова - 67 тис.
відвідувачів/рік

Хортиця - 890 тис.
відвідувачів/рік

Олешківські піски - 28 тис.
відвідувачів/рік

ЛІСОСТЕПОВА ЗОНА

Канівські гори - 180 тис.
відвідувачів/рік

Подільські Товтри - 95 тис.
відвідувачів/рік

Софіївський парк - 520 тис.
відвідувачів/рік

А у зоні мішаних лісів

Б у лісостеповій зоні

В у степовій зоні

Г у всіх зонах однаково

2. Популярний блогер-мандрівник веде щоденник своєї подорожі природними зонами України. Сьогодні він опублікував пост з однієї локації і просить підписників за описом відгадати, де він знаходиться. Визначте, хто з підписників правильно вказав природну зону.

ПОСТ БЛОГЕРА

«Привіт, мандрівники! 🌻 Сьогодні я в неймовірному місці! Навколо мене безкраї золоті поля пшениці та яскраві соняшники. Ґрунт тут такий темний і родючий - місцеві фермери кажуть, що це найкращі землі в Україні!

Дерев тут практично немає, лише окремі лісосмуги між полями. Температура сьогодні +29°C, дуже сухо, майже не було дощу цього місяця. Вранці бачив ховрахів та зайців у полі 🐰

Вгадайте, в якій природній зоні я знаходжуся? 😞»

КОМЕНТАРІ ПІДПИСНИКІВ

@natali_geo: «Точно десь на Поліссі!»

@travel_max: «Схоже на Лісостеп біля Черкас»

@ukraine_nature: «100% степова зона!»

@geography_fun: «Це Карпати взимку»

А @natali_geo (зона мішаних лісів)

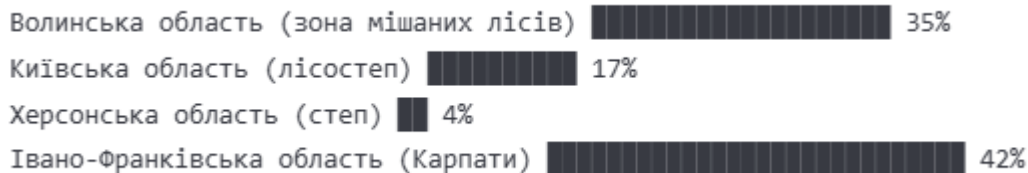
Б @travel_max (лісостепова зона)

В @ukraine_nature (степова зона)

Г @geography_fun (Карпати)

3. Екологічна організація «Green Ukraine» опублікувала звіт про стан лісів у різних регіонах України. Журналіст екологічного видання має написати статтю на основі цих даних. Оберіть для журналіста найточніший заголовок для статті на основі аналізу діаграми та довідкової інформації.

ДІАГРАМА: «Лісистість регіонів України (%)»

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

- Середня лісистість України: 15,9%
- Мінімальна лісистість для екологічної стабільності: 20%
- Оптимальна лісистість для помірного клімату: 30-40%

А «Усі регіони України мають достатню лісистість для екологічної стабільності»

Б «Карпатський регіон – єдиний в Україні з оптимальною лісистістю»

В «Степова зона лідирує за показниками лісистості в країні»

Г «Київська область перевищує середні показники лісистості по Україні»

Достатній рівень

4. Український центр космічних досліджень отримав серію супутникових знімків різних регіонів країни. Спеціаліст з дешифрування знімків має визначити природні зони для створення актуальної карти землекористування. Визначте послідовність природних зон, відображених на знімках А, Б, В, яку запропонує спеціаліст.

ЗНІМОК А

ЗНІМОК Б

ЗНІМОК В

- А Степ → Лісостеп → Мішані ліси
Б Лісостеп → Степ → Мішані ліси
В Степ → Мішані ліси → Лісостеп
Г Мішані ліси → Лісостеп → Степ

5. Туроператор «ЕсоUkraine» розробляє новий маршрут «Природні зони за 7 днів». Він звернувся до вас, географів-експертів, для оцінки реалістичності та привабливості програми. Визначте ДВІ найбільш обґрунтовані рекомендації для покращення маршруту.

ПРОГРАМА ТУРУ «Природні зони за 7 днів»

День 1-2: Стартуємо з КИЄВА → Переїзд на Волинь (140 км, 2 год) → **Локація:**

Поліський заповідник, Шацькі озера, → **Активності:** Каноїнг по озерах, спостереження за птахами, збирання грибів → **Ночівля:** Еко-готель біля озера Світязь

День 3-4: Рухаємось на ПВДЕНЬ

→ Переїзд до Тернопільщини (400 км, 6 год) → **Локація:** Подільські Товтри, долина Дністра → **Активності:** Походи по каньйонах, відвідування печер, фотосафарі → **Ночівля:** Садина в селі Бакота

- 📌 **День 5-6: Їдемо на ПІВДЕНЬ** → Переїзд до Херсонщини (800 км, 8 год)
 → **Локація:** Асканія-Нова, Олешківські піски → **Активності:** Сафарі степом, спостереження за тваринами, фотографування рослин → **Ночівля:** Готель у м. Олешки
- 📌 **День 7: Повернення** → Переїзд до Києва (935 км, 9 год)

ВІДГУКИ БЕТА-ТЕСТЕРІВ:

- «Дуже швидкі переїзди, не встигаєш насолодитися природою»
- «У степу в липні +35°C, важко ходити цілий день»
- «На Поліссі забагато комарів біля озер»
- «Маршрут логічний, але хотілося б більше часу в кожній зоні»

А Перенести відвідування степової зони на осінь або весну через спекотний клімат.

Б Включити до маршруту Карпатський регіон замість однієї з рівнинних зон.

В Розпочинати маршрут з півночі і поступово рухатися на південь відповідно до розташування зон.

Г Організувати нічні екскурсії на Поліссі для уникнення комарів та спостереження за нічними тваринами.

Д Скоротити маршрут до 5 днів через надто інтенсивну програму.

Високий рівень

6. Глобальні зміни клімату суттєво впливають на природні комплекси України. Команда дослідників із Київського національного університету імені Тараса Шевченка провела дослідження змін температурного режиму та кількості опадів у різних природних зонах України за період 1990-2020 рр.

Дані дослідження представлені в таблиці:

Природна зона	Зміна середньої температури (°C)	Зміна кількості опадів (мм)	Зміни в рослинності
Зона мішаних лісів	+1,8	-45	Дуб почав поширюватися в місцях, де раніше росла сосна
Лісостеп	+2,1	-65	З'явилися види трав, характерні для степу
Північний степ	+2,3	-80	Ковилові степи змінюються на полинні
Південний степ	+2,7	-95	Поширилися рослини напівпустель

Додаткова інформація:

🌡️ Експерти прогнозують, що до 2050 р. температура може підвищитися ще на 1,5-2°C

📊 Кількість опадів може зменшитися на додаткові 50-70 мм на рік

🌿 Межі природних зон можуть зміститися на 150-200 км на північ

Схема зміщення природних зон

ПІВНІЧ

[Тундра] → розширення лісової зони

[Мішані ліси] → зменшення площі

[Лісостеп] → зміщення на північ

[Степ] → розширення на північ

[Напівпустеля] → поява в Україні

ПІВДЕНЬ

6.1. Проаналізувавши дані таблиці, установіть закономірність впливу кліматичних змін на природні зони України.

А Чим північніше розташована природна зона, тим більше зростає температура та зменшується кількість опадів.

Б У всіх природних зонах спостерігається однакове зменшення кількості опадів.

В Зміни в рослинності відбуваються в напрямку поширення більш посухостійких видів.

Г Температура найбільше зростає в зоні мішаних лісів.

Д Рослинність степових зон не змінюється під впливом потепління.

6.2. Установіть відповідність між природними зонами України та найбільш імовірними змінами в їх природних комплексах на основі даних дослідження.

	Природна зона		Очікувані зміни
1	Зона мішаних лісів	А	Поширення рослин напівпустель
2	Лісостеп	Б	Заміна ковилових степів на полинні
3	Північний степ	В	Розширення дубових лісів за рахунок соснових
4	Південний степ	Г	Поява степових видів трав

6.3. Уявіть, що ви працюєте в Міністерстві екології України. На основі проаналізованої інформації сформулюйте ДВІ конкретні рекомендації для збереження біорізноманіття природних комплексів в умовах кліматичних змін.

А Створити нові природно-заповідні території в північних регіонах для збереження рослин зони мішаних лісів.

Б Заборонити будь-яку господарську діяльність на всій території України.

В Розробити програми штучного зрошення степових територій для підтримання існуючої рослинності.

Г Провести дослідження адаптивних властивостей місцевих видів рослин і тварин.

Д Переселити всіх жителів південних областей України в північні регіони.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання									
Рівні	Початковий і середній			Достатній		Високий			Усього балів
№ТЗ	1	2	3	4	5	6			
						6.1.	6.2.	6.3.	
Відповіді	В	В	Б	В	А, В	В	1-В, 2-Г, 3-Б, 4-А	А, Г	
Бали	1	1	1	2	2	1	2	2	12

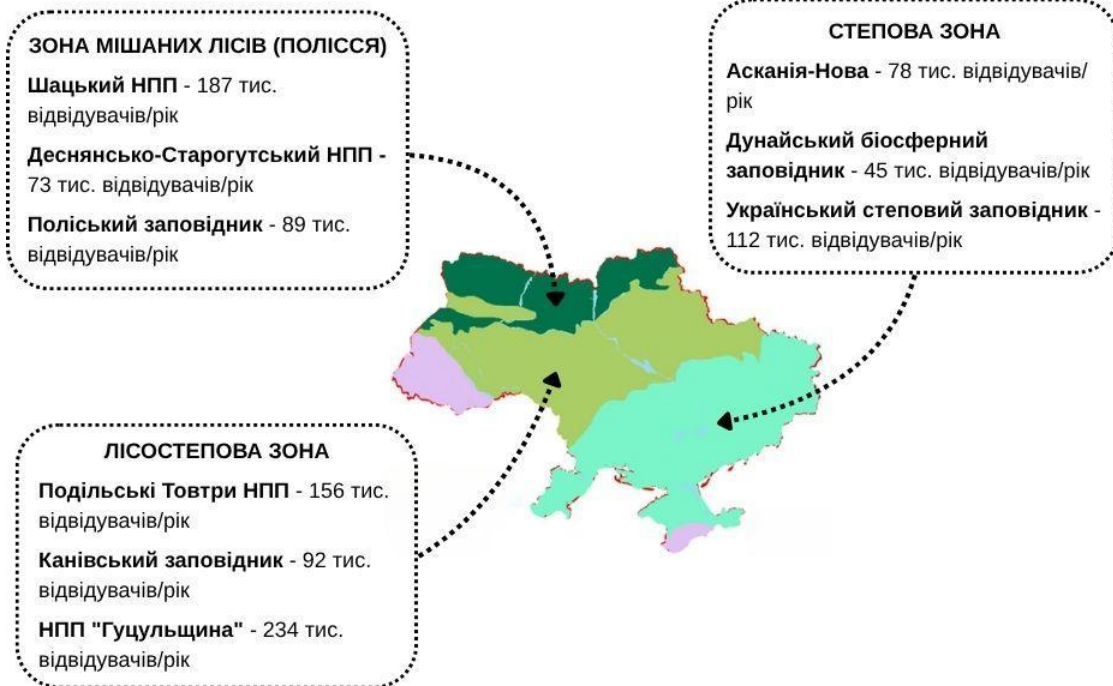
Варіант 2

Початковий та середній рівні

Завдання з вибором ОДНІЄЇ правильної відповіді.

1. Міністерство екології створило інфографіку про найвідвідуваніші природні заповідники України для популяризації екотуризму. Дані зібрано за 2021 р. На основі інфографіки визначте, у якій природній зоні загальна кількість відвідувачів трьох заповідників є найменшою.

ТОП-3 заповідники в природних зонах України (відвідувачі за рік)

- А у зоні мішаних лісів
- Б у лісостеповій зоні
- В у степовій зоні
- Г у всіх зонах однаково

2. Тревел-блогер «Відкривай Україну» опублікував пост про свою подорож одним з регіонів України. Його підписники намагаються вгадати локацію за описом. Визначте, хто з підписників правильно вгадав природну зону.

ПОСТ БЛОГЕРА

«Друзі! 🌲 Сьогодні я у справжньому раю для любителів природи! Навколо мене величезні ліси - дуби, сосни, березки. Скрізь озера та болота, повітря неймовірно свіже! Ґрунт тут піщаний, світліший за той, що бачив у Центральній Україні. Погода прохолодна, +19°C, часто туман і дощик. Вранці збирав чорниці, а місцеві показали, де ростуть найкращі білі гриби! 🍄 Вчора бачив лося біля озера! Такі величезні простори, а людей майже немає. Справжня первозданна природа! Де я, на вашу думку? 🤔»

КОМЕНТАРІ ПІДПИСНИКІВ

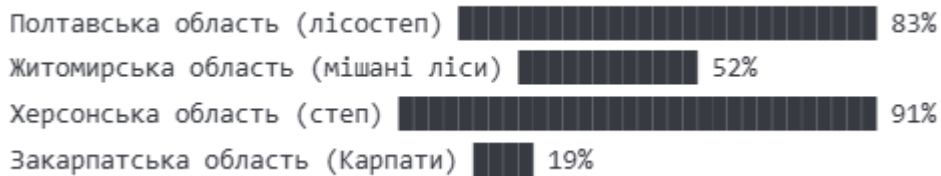
- @eco_traveler: «Однозначно степова зона!»
- @forest_lover: «Схоже на Полісся!»
- @adventure_ua: «Точно десь у Лісостепу»
- @mountain_hiker: «Це Карпати влітку»

А @eco_traveler (степова зона)

Б @forest_lover (зона мішаних лісів)
В @adventure_ua (лісостепова зона)
Г @mountain_hiker (Карпати)

3. Державна служба статистики опублікувала дані про сільськогосподарську освоєність земель у різних регіонах України. Аналітик агрохолдингу має підготувати висновки для керівництва. Укажіть найточніший висновок, який зробить аналітик для звіту на основі аналізу діаграми.

ДІАГРАМА: «Частка сільськогосподарських угідь від загальної площі регіону (%)»

ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ:

- Середня сільськогосподарська освоєність України: 71%
- Оптимальна освоєність для збереження екобалансу: не більше 60%
- Критичний рівень освоєності: понад 85%

А «Закарпатська область має найвищий потенціал для розширення агровиробництва»

Б «Житомирська область перевищує середні показники освоєності по Україні»

В «Херсонська область знаходиться у критичній зоні сільськогосподарської освоєності»

Г «Усі досліджені регіони мають оптимальний рівень сільськогосподарської освоєності»

Достатній рівень

4. Національний центр управління та випробувань космічних засобів отримав нову серію супутникових знімків різних регіонів України. Аналітик має класифікувати природні зони для оновлення екологічної карти регіонів. Визначте послідовність природних зон, відображених на знімках А, Б, В, яку запропонує аналітик.

ЗНІМОК А

ЗНІМОК Б

ЗНІМОК В

А Мішані ліси → Степ → Лісостеп
Б Лісостеп → Мішані ліси → Степ
В Степ → Лісостеп → Мішані ліси
Г Мішані ліси → Лісостеп → Степ

5. Туристична компанія «WildUkraine» планує запустити маршрут «Від лісів до степів за тиждень» і просить вас, географів-консультантів, оцінити ефективність та якість програми й обрати ДВІ найбільш доцільні рекомендації для оптимізації маршруту.

ПРОГРАМА ТУРУ «Від лісів до степів за тиждень»

- 📌 День 1-2: Стартуємо з ЛЬВОВА** → Переїзд на Житомирщину (500 км, 5 год)
 - Локація: Поліський природний заповідник, озеро Селець
 - Активності: Трекінг по лісових стежках, риболовля, збирання ягід
 - Ночівля: Лісова еко-садиба поблизу Олевська
- 📌 День 3-4: Рухаємося на ПІВДЕНЬ** → Переїзд до Черкащини (260 км, 3 год)
 - Локація: Канівський заповідник, долина Дніпра
 - Активності: Походи по байрачних лісах, відвідування дендропарку
 - Ночівля: Готель у м. Канів
- 📌 День 5-6: Їдемо у СТЕП** → Переїзд до Запорізької області (400 км, 4 год)
 - Локація: Великий Луг, Хортиця
 - Активності: Степові сафарі, спостереження за степовими тваринами
 - Ночівля: Готель на острові Хортиця
- 📌 День 7: Повернення** → Переїзд до Львова (1000 км, 10 год)

ВІДГУКИ БЕТА-ТЕСТЕРІВ:

- «Довгий шлях додому з Запоріжжя, утомились»
- «На Поліссі у червні дуже волого і багато мошкари»
- «Хотілося б відвідати справжній степ, а не лише острів»
- «Маршрут цікавий, але занадто швидко переїжджаємо»

- А Замінити червневі дати на серпень-вересень для комфортнішого перебування на Поліссі.
 Б Подовжити маршрут до 9-10 днів для більш поглибленого знайомства з кожною зоною.
 В Додати до програми відвідування справжньої степової зони (Асканія-Нова або Луганщина).
 Г Організувати маршрут по принципу «північ-південь» відповідно до природного розташування зон.
 Д Скоротити час перебування в лісостеповій зоні через її перехідний характер.

Високий рівень

6. Науковці Інституту географії НАН України провели комплексне дослідження впливу кліматичних змін на природні зони України протягом 1985-2020 рр. Дослідження показало значні зміни в температурному режимі, режимі зволоження та видовому складі рослинності.

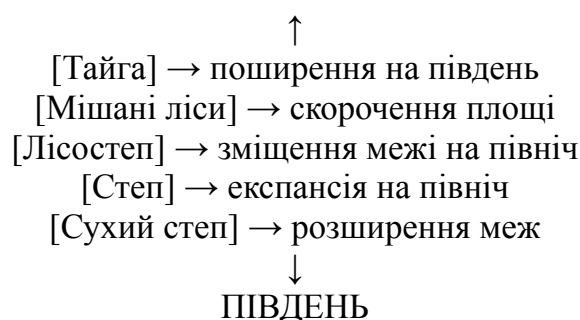
Результати дослідження представлені в таблиці:

Природна зона	Підвищення температури (°C)	Зменшення опадів (мм)	Зміни в рослинному покриві
Мішані ліси	+1,6	-40	Березово-дубові ліси замінюють сосново-ялинові
Лісостепова зона	+2,0	-70	Степова рослинність проникає в лісові масиви
Середній степ	+2,4	-85	Типчаково-ковиліві угруповання змінюються полинними
Сухий степ	+2,8	-100	З'являються види, характерні для напівпустель

Прогнозні дані на 2030-2060 рр.:

- Очікується додаткове підвищення температури на 1,2-1,8°C
 Прогнозується зменшення річних опадів на 40-60 мм
 Межі природних зон можуть зміститися на 120-180 км північніше

Схема зміщення природних зон

6.1. Проаналізуйте дані з таблиці та визначте основну закономірність впливу кліматичних змін на природні комплекси України.

- А Найбільше підвищення температури спостерігається в найпівнічніших природних зонах.
 Б Усі природні зони втрачають однакову кількість опадів незалежно від географічного положення.
 В Зміни в рослинності відбуваються в бік поширення більш теплолюбних та посухостійких видів.
 Г Температура найменше зростає в сухому степу.
 Д Рослинний покрив мішаних лісів залишається незмінним.

6.2. Установіть відповідність між природними зонами України та характерними змінами в їх природних комплексах згідно з результатами дослідження.

	Природна зона		Характерні зміни
1	Мішані ліси	А	Поява рослин напівпустельного типу
2	Лісостепова зона	Б	Заміна типчаково-ковилових угруповань полинними
3	Середній степ	В	Проникнення степової рослинності в лісові масиви
4	Сухий степ	Г	Розширення березово-дубових лісів

6.3 Ви працюєте науковим консультантом у Департаменті екології облдержадміністрації. На основі проаналізованих даних запропонуйте ДВА науково обґрунтовані заходи для адаптації природно-заповідного фонду до кліматичних змін.

А Повністю припинити використання природних ресурсів на всій території України.

Б Упровадити систему штучного зволоження в степових заповідниках для збереження ковилових степів.

В Створити екологічні коридори для природної міграції видів між зонами, що змінюються.

Г Розпочати наукові дослідження стійкості місцевих екосистем до кліматичних змін.

Д Евакуювати всю фауну з південних регіонів у північні області.

Критерії оцінювання

Критерії оцінювання									
Рівні	Початковий і середній			Достатній		Високий			Усього балів
№ТЗ	1	2	3	4	5	6			
						6.1.	6.2.	6.3.	
Відповіді	В	Б	В	А	Б, В	В	1-Г, 2-В, 3-Б, 4-А	В, Г	
Бали	1	1	1	2	2	1	2	2	12

Використані джерела

1. Google Maps. (2025). Супутниковий знімок [Україна]. Отримано 18 червня 2025 з <https://maps.google.com/>
2. PISA: природничо-наукова грамотність / уклад. Т. С. Вакуленко, С. В. Ломакович, В. М. Терещенко, С. А. Новікова; перекл. К. Є. Шумова. Київ: УЦОЯО, 2018. 119 с.
3. Вовк В. Ф. Географія. 8 клас. Компетентнісно орієнтовані завдання / В. Ф. Вовк. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 48 с.
4. Гільберг Т. Г. Географія : підруч. для 8-го кл. закл. заг. серед. освіти / Тетяна Гільберг, Андрій Довгань, Валерій Совенко. Київ : Генеза, 2025. 258 с.
5. Запотоцький С. П. Географія : підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти / Запотоцький С. П., Зінкевич М. В., Совенко В. В., Гілецький Й. Р., Мозіль О. В.; наук. ред. К. В. Мезенцев, І. С. Круглов. Тернопіль : Астон, 2025. 272 с.
6. Збірник завдань для розвитку природничо-наукової компетентності учнів у форматі PISA / Авторський колектив. За заг. ред. Професора О.М. Топузова. Укладач: Л.М. Калініна [Електронне видання]. Київ Педагогічна думка, 2022. 124 с.
7. Нова українська школа. Тести з інтегрованого курсу «Пізнаємо природу». 5 клас. / автор-розроб. Бондаренко О.А.; уклад. Лобенко Н.М., Тетьора С.С.: Черкаси : КНЗ «ЧОПООП ЧОР», 2023. 108 с.
8. Стенб'юрі С. 501 факт, який треба знати з географії / пер. К. Крапка. Львів : Видавництво Старого Лева, 2020. 256 с.